

Votaziun chantunala dal pievel dals 24 da settember 2006

Explicaziuns dal cussegl grond

Revisiun parziala da la constituiun chantunala

Project 1

La nova constituiun chantunala è entrada en vigur il 1. da schaner 2004. Ella prevesa che – ultra da la constituiun e da las leschas en il senn formal – pon vegnir relaschadas er ordinaziuns. Dentant ha l'autur da la constituiun limità la cumpetenzza da relaschar ordinaziuns al cussegl grond ed a la regenza. La constituiun chantunala fixescha plinavant che mo ils aspects main impurtants pon vegnir reglads en in'ordinaziun. Disposiziuns pli impurtantas ston vegnir regladas sin il stgalim d'ina lescha. En la constituiun chantunala vertenta n'èsi betg previs da dar in dretg d'ordinaziun als instituts chantunals autonomns. En la sessiun d'avrigl 2005 aveva il cussegl grond incumbensà la regenza da crear la basa costituziunala per delegar cumpetenzas legislativas ad instituts chantunals autonomns. Uschia duai vegnir tegnì quint dal fatg ch'ils instituts chantunals autonomns han – ultra da lur dretg da s'organisar en moda autonoma – in basegn d'esser activs en regard legislativ. La cumpetenzza duai perencunter sa restrenscher sin relaschar in dretg d'ordinaziun. Ils instituts pon uschia relaschar mo las disposiziuns main impurtantas.

Explicaziuns a partir da p. 3

Project da votaziun p. 13

Revisiun parziala da la lescha chantunala da chatscha

Project 2

Cun la lescha da chatscha vertenta da l'onn 1989 èsi vegnì dà dapli paisa a la persistenza ed a l'ecologia e la selvaschina è vegnida messa en il center da la focussiun. En la revisiun parziala deliberada ussa dal cussegl grond vegnan mantegnidas questas finamiras. Ils motivs per questa revisiun èn stadas en emprima lingia las intervenziuns parlamentaras. Adattadas èn vegnidas er singulas disposiziuns ch'èn sa cumprovadas mo parzialmain en l'execuziun. Ils puncts centrals da la revisiun èn:

- temps da chatscha flexibels il settember per augmentar la preda da la chatscha auta;
- reducir la vegliadetgna minimala per ir a chatscha a 19 onns;
- facilitar la chatscha per chatschadras e per chatschaders cun impediments;
- obligaziun generala d'absolver in tir da regulaziun per las armas da chatscha avant il cumenzament da la chatscha en l'interess da la protecziun dals animals;
- utilisaziun liada ad in intent da las taxas da patenta e da las taxas da prelevaziun;
- concepziun pli flexibla da las taxas da patenta per chatschadras e per chatschaders extrachantunals.

Explicaziuns a partir da p. 5

Project da votaziun p. 14

Stimadas conburgaisas e stimads conburgais

Nus As preschentain ils suandants projects per la votaziun:

Revisiun da l'art 50 da la constituziun chantunala (delegaziun da cumpetenzas legislativas als instituts chantunals autonomis) (Project 1)

Pertge ina delegaziun da la legislaziun?

Ils instituts autonomis da dretg public han in tschert dretg da s'organisar en moda autonoma. Tar ils instituts chantunals autonomis tutgan ils servetschs psychiatrics dal Grischun, il center da furmaziun per la sanadad ed ils fatgs socials, la scola auta professiunala da pedagogia, l'institut d'assicuranza d'edifizis, l'institut d'assicuranza sociala ed auters. Questa enumeraziun exemplara mussa ch'ils instituts han per part incumbensas fitg differentas. Perquai èn er ils basegns da regulaziun dals instituts fitg differentes. En il center stattan regulaziuns dal sector da personal ed er per ademplir las incumbensas centralas. Tut ils instituts ensemen han il basegn da disponer er da cumpetenzas legislativas. En il center stattan regulaziuns en il dretg da personal ed er en il sector da las incumbensas centralas d'in institut. Els duain obtegnair la pussaivladad da prender sez las regulaziuns tipicas per lur in-

stitut e per lur manaschi. Pensar ston ins qua a las regulaziuns dals servetschs da notg, da dis da festa e da las fins d'emna sco er dals servetschs da pichet dentant er als reglaments da perfecziunament e da perscrutaziun, als urdens da scola ed a las reglamentaziuns per agens andaments da manaschi. La cumpetenza da regulaziun renda abels ils instituts da pudair agir en moda pli flexibla e pli sperta e da pudair reagir sin influenzas externas. Las incumbensas ed ils basegns dals differentes instituts sa distinguan fermamain, perquai pari d'esser materialmain inditgà ch'ils instituts reglian sezs quests secturs e ch'els possian tegnair uschia meglier quint dals basegns tipics per lur institut.

Concepziun

La delegaziun previsa da cumpetenzas legislativas als instituts chantunals autonomis pretenda ina midada da la constituziun chantunala. L'artitgel 50 da la consti-

tuziun chantunala, en il qual i sa tracta da las instanzas purtadras d'autras incumbensas publicas, duai vegnir cumplettà cun in alinea 3.

L'aleina 3 proponi fixescha duas premisas. Delegada vegn mo la cumpetenzza da relaschar in'ordinaziun («uschenavant che la furma da la lescha n'è betg prescritta...»). Tenor la chapientscha da la constituziun chantunala vegn delegada mo la regulaziun da cuntegns main impurtants. Cun la restricziun legala generala vegn plinavant garantì che tut las chaussas impurtantas èn cuntegnidas en la lescha en il senn formal. Ina delegaziun per relaschar disposiziuns impurtantas als instituts è uschia esclusa tras il dretg costituziunal. Instituts na pon relaschar naginas leschas. La delegaziun vegn restrenschida als aspects main impurtants.

Plinavant pretenda il nov alinea 3 che la delegaziun stoppia vegnir fixada en ina lescha («ch'el vegn autorisà explicitamain da la lescha da far quai...»). I basegna uschia ina regulaziun speziala en ina lescha (speziala) correspondententa. La basa costituziunala proponida na cuntegna anc betg ina norma da delegaziun. Questa norma sto vegnir integrada en ina lescha correspondententa. Ina delegaziun directa

na pudess dentant er betg ademplir ils differents basegns dals singuls instituts autonomi. Il legislatur ha pia anc adina la pussaivladad d'examinar la correctadad d'ina delegaziun, e quai cun tractar la singula lescha speziala da cas a cas.

En la lescha dal personal ch'è vegnida tractada il zercladur 2006 en il cussegl grond è vegnida integrada ina norma da delegaziun per il sector da personal. Ils instituts chantunals autonomi vegnan a relaschar en il futur sezs las disposiziuns executivas tar la lescha dal personal. Per ch'ils instituts possian er en il futur fixar regulaziuns en ordinaziuns per ils secturs centrali tipics per lur institut, basegni anc la basa legala correspondententa sin plaun d'ina lescha.

Proposta

Il cussegl grond ha tractà la revisiun parziala da la constituziun chantunala (artitgel 50 alinea 3) en la sessiun da zercladur 2006 e l'ha deliberada cun 89 cunter 0 vuschs per mauns da la votaziun dal pievel. Nus As proponin, charas conburgaisas e chars conburgais, d'acceptar questa revisiun da la constituziun.

Revisiun parziala da la lescha davart la chatscha e la protecziun da selvaschina en il chantun Grischun (lescha chantunala da chatscha)

(Project 2)

Il 14 da favrer 2006 ha il cussegl grond approvà cun 97 cunter 0 vuschs la revisiun parziala da la lescha chantunala da chatscha. Cunter quest conclus è vegnì fatg in referendum. Nus As preschentain perquai il suandant project per la votaziun.

A. Il project da votaziun en detagl

Cun la revisiun parziala da la lescha chantunala da chatscha duain vegnir cuntanschidas las suandantas finamiras:

- temps da chatscha flexibels il settember per augmentar la preda da la chatscha auta;
- reducir la vegliadetgna minimala per ir a chatscha a 19 onns;
- facilitar la chatscha per chatschadras e per chatschaders cun impediments;
- obligaziun generala d'absolver in tir da regulaziun per las armas da chatscha avant il cumenzament da la chatscha en l'interess da la protecziun dals animals;
- utilisaziun liada ad in intent da las taxas da patentà e da las taxas da prelevaziun;
- concepziun pli flexibla da las taxas da patentà per chatschadras e per chatschaders extrachantunals.

1. Situaziun da partenza

Legislaziun da chatscha e planisaziun da la chatscha

La novaziun la pli impurtanta da la lescha da chatscha da l'onn 1989 è stada l'introducziun da la planisaziun da la chatscha. Cun quella èsi vegnì dà dapli paisa a la persistenza ed a l'ecologia e la selvaschina è vegnida messa en il center da la focussiun. Cun la planisaziun da la chatscha èn vegnids elavurads concepts da chatscha che dattan la prioritad al bainstar da la selvaschina e che resguardan tuttina las tradiziuns da chatscha.

La finamira da la planisaziun da la chatscha è da mantegnair effectivs da selvaschina sauns, ch'èn structurads en moda natirala ed adattads a lur spazi da viver. Effectivs memia gronds surexploteschan numnadamain il spazi da viver tradiziunal ed in surpli d'animals feminins e d'animals giuvens ha per consequenza ch'ì dat grondas colonias da selvaschina e – baud u tard – grondas perditas tras selvaschina disgraziada sco er donns da selvaschina excessivs.

Las finamiras cumbinadas cun la planisaziun da la chatscha ha il chantun Grischun cuntanschi quasi dal tuttatfatg. Dal puntg da vista da la vegliadetgna e da la schlattaina èn ils effectivs da tschiervs, da chavriels e da chamutschs per gronda part structurads en moda natirala. Els

han pudì vegnir adattads al spazi da viver regional che exista en las regiuns. Er las perditas tras selvaschina disgraziada èn perquai vegnidas reducidas cleramain. Ultra da quai han pudì vegnir reducids ils custs annuals per ils donns da selvaschina ils ultims onns, e quai da 500 000 francs a 100 000 francs. A medem temp resultan da la chatscha grischuna da tentativa constantamain grondas predas. Tutina èsi sa mussà ch'ils effectivs natirals da tschiervs e da chavriels na sa laschan betg regular mo cun la chatscha auta suletta. La stabilisaziun necessaria dals effectivs da tschiervs e da chavriels pretenda dentant ina chatscha d'atun complementara durant ils mais da november e da december.

Ina incumbensa impurtanta ademplescha la planisaziun da la chatscha dentant er per la chatscha bassa. Per questa chatscha stoi vegnir garantì che l'effectiv da naginas spezias da selvaschina vegnia periclità. Per quest intent ha il chantun – ensemen cun las chatschadras e cun ils chatschaders sco er cun las ornitologas e cun ils ornitologs – sviluppà programs da surveglianza. Quests programs giaudan oz vasta reconuschienscha er sur ils cunfins dal chantun or.

2. Finamira

La revisiun parziala concludida dal cussegl grond na mida nagut vi da la finamira prendida en egl l'onn 1989 d'adattar ils effectivs da selvaschina en moda uschè natirala e protegida sco pussaivel – tenor las enconuschienschas da la biologia da la selvaschina – al spazi da viver ch'è anc existent. Ina tala chapientscha raziunala da la chatscha cumpiglia l'ambient en sia

totalità e vul gidar a spargnar suffrienschas evitablas a la selvaschina.

3. Puncts centrals da la revisiun

Temps da chatscha flexibels durant la chatscha auta

Ina reordinaziun legala dals temps da chatscha sto satisfacer a pliras pretensiuns. Da ponderaziuns en favur da la biologia da selvaschina sto vegnir resguardà il temp da paregliament dals tschiervs. La finamira generala è anc adina da cuntanscher – il settember – ina quota uschè auta sco pussaivel dal plan da prelevaziun per pudair regular l'effectiv. Da nov duai la chatscha auta avair lieu durant il temp dal 1. fin ils 30 da settember. Ella dura dentant sco fin ussa maximalmain 21 dis. La regenza vegn autorisada d'ordinar ina interrupziun da la chatscha d'almain trais dis successivs. Questa regulaziun porscha ina flexibilitad maximala per fixar il temp da chatscha.

Vegliadetgna minimala per ir a chatscha

La vegliadetgna minimala per ir a chatscha duai vegnir reducida da 20 a 19 onns. En quest connex duai esser decisiva l'annada e betg pli l'onn da vegliadetgna accumulì. Questa novaziun è – sper la meglra purschida da curs d'instrucziun – in agid impurtant per svegliar ad ura l'interess dals giuvenils per la chatscha e per la tgira.

Chatschadras e chatschaders cun in impediment fisic

Da nov vegn la regenza autorisada da permetter facilitaziuns d'ir a chatscha per chatschadras e per chatschaders cun in impediment fisic. Uschia vegni tegnì quint da la pretensiun d'evitar dischavantatgs.

Tir da regulaziun per las armas da chatscha

La gronda part da las chatschadras e dals chatschaders ademplescha gia oz la lescha nunschritta d'exercitar la segirezza da culp e da regular l'arma da chatscha avant che la chatscha cumenza. En l'interess da la protecziun dals animals vegn questa obligaziun fixada da nov expressivamain en la lescha per tut las chatschadras e per tut ils chatschaders.

Utilisaziun da las taxas da patenta e da las taxas da prelevaziun

Ils ultims onns èn vegnidas surdadas numerusas novas incumbensas en il sector da la protecziun da las spezias e dals biotops a l'uffizi da chatscha e pestga. Da questas incumbensas fan part per exempel la protecziun dals spazis da viver da la selvaschina, la promoziun da la diversitad da las spezias sco er incumbensas en connex cun la surveglianza da las spezias da selvaschina protegidas. Da nov sto il retgav da las taxas da patenta e da las taxas da prelevaziun sco er da las ulteriuras entradas da la chatscha cuvrir almain tut ils custs dals organs da chatscha.

Import da las taxas da patenta e da las taxas da prelevaziun

Las taxas da patenta per chatschadras e per chatschaders cun domicil en il chantun Grischun na vegnan betg augmentadas, cun excepziun da la chareschia. Per chatschadras e per chatschaders senza domicil en il chantun vegnan las taxas da patenta fixadas da nov entaifer ina dimensiun prescritta da la lescha.

B. Ils arguments dal comité da referendum

Pertge che nus na giain betg d'accord cun la revisiun parziala da la lescha da chatscha:

- **Il comité da referendum defenda ina chatscha pli confurma als princips etics ed a las prescripziuns legalas, cun pli blier cor e cun pli blera atgna responsabladad.**
- **Nus ans engaschain per ina protecziun consequenta dals animals-mamma e dals animals giuvens ed evitain uschia che animals-mamma che laschan anc tetter, che ansiels e che vadels vegnian sajettads.**
- **La chatscha speziala sin selvaschina d'ungla fin ils 20 da december n'è betg acceptabla.**
- **Ina chatscha confurma a las prescripziuns munta per nus che la chatschadra e ch'il chatschader po sajettar immediat er selvaschina d'ungla betg permessa, sch'ella è malsauna u blessada.**

1. Ins sto chalar da sajettar animals-mamma che laschan anc tetter ensemen cun lur ansiel/vadé (protecziun generala dals animals-mamma e dals animals giuvens)

Funtauna:

Lescha federala davart la chatscha e la protecziun dals mamifers ed utschels selvadis, part 3, art. 7 cifra 5 e lescha federala davart la protecziun dals animals.

Enconuschientscha:

Il dretg surordinà da la lescha chantunala da chatscha è la lescha federala davart la

chatscha. En la lescha federala vertenta vegn la regulaziun da la protecziun dals animals-mamma e dals animals giuvens transferida explicitamain als chantuns.

Ins sto respectar e proteger la dignitad dals animals sco che quai è francà en la nova lescha federala davart la protecziun dals animals. Cun prelevar sistematicamain animals-mamma che laschan anc tetter na vegn la dignitad da l'animal betg resguardada. I cuntrafa medemamain a l'etica da sajettar ansiels u vadels. Per la planificaziun da la chatscha èn talas prelevaziuns nungustificadas.

Nossa finamira:

Sin animals-mamma che laschan anc tetter e sin ansiels/vadels na vegni en general betg pli fatg chatscha.

Nossa proposta:

La protecziun generala dals animals-mamma e dals animals giuvens sto vegnir integrada sco princip en la lescha chantunala da chatscha. Il cussegl grond sto reglar ils detagls areguard questa protecziun en las disposiziuns executivas tar questa lescha.

Cun quai ch'els na contribueschan l'emprim onn betg ad augmentar il dumber, pon ins far chatscha sin ils ansiels e sin ils vadels conform a las prescripziuns in onn pli tard.

La chatscha na dastga betg privar ils animals-mamma che laschan anc tetter da lur rolla usitada d'allevar animals giuvens. Las estructuras socialas da la selvaschina na duain betg vegnir disturbadas tras prelevaziuns nundifferenziadas che chaschunan grondas suffrientschas psichicas.

2. Abolir la chatscha speziala en la furma actuala (na a la chatscha en ils quartiers d'enviern fin ils 20 da december)

Funtauna:

Art. 11 temps da chatscha da la lescha chantunala da chatscha.

La chatscha speziala che vegn exequida dapi 1989 en il senn da l'art. 11 alinea 5 da la lescha da chatscha.

Enconuschientscha:

La circumstanza ch'ins fa chatscha sin chavriels e tschiervs durant la chatscha speziala en ils mais da november e da december, en ina perioda cura che la selvaschina è gia stabilida en ses quartiers d'enviern annuals per sa preparar per la stagiun vegnenta, disturba bleras abitanzas e blers abitants dal chantun e n'è ultra da quai betg acceptabla dal punct da vista da l'etica da chatscha. Igl è cumprovà che la selvaschina basegna quietezza absoluta, uschespert ch'ella è sa stabilida en ils territoris nua ch'ella sa prepara per l'enviern.

Uschia ston ins evitar en questa stagiun da disturbar la selvaschina – en tge moda ch'ì saja – e tralaschar da provocar stress inutil.

Effectivs da selvaschina confirms a las spezias pon er vegnir garantids senza sajettar animals-mamma che laschan anc tetter e senza sajettar lur animals giuvens.

Ils buns effectivs da tschiervs n'èn betg mo sa svilup pads pervi da la chatscha speziala. Auters facturs sco midadas dal lieu dals tschiervs ed in cumportament divers pervia da las estructuras socialas disturbadas en consequenza d'ina chatscha memia severa en il quartier d'enviern e.u.v.

giogan qua ina rolla pli essenziala. Quai signifitgescha ch'il tshiev è abel d'em-prender e ch'el è bun da sa proteger da las chatschadras e dals chatschaders. Spezial-main entras ils asils da selvaschina adina pli frequents è quest mecanissem da protecziun daventà anc pli marcant. Auter tar ils chamutschs e tar ils chavriels.

In exempel: Las consequenzas da sajettar indifferenziadamain ansiels (senza avair vesì, sch'igl è in animal ferm u flaivel) èn bler pli gravantas tier ils chavriels che restan pli fidaivels ad in lieu. Uschia ha stui vegnir reducida la chatscha per quatter dis en il mais da settember e la prelevaziun da chavrolas ha stui vegnir reducida per in animal per chatschadra u per chatschader, per che l'effectiv da chavriels possa puspè sa revegnir in pau.

La chatscha speziala serva unicamain ad ademplir – exactamain sin il chau – las prelevaziuns annualas, accordadas al dumber precalculà, e quai independentamain dal fatg, sch'i vegnan sajettads animals fermi u flaivels.

La chatscha speziala n'è mai s'establida tar ina gronda part da las chatschadras grischunas e dals chatschaders grischuns; quai conferma il fatg che durant ils 16 onns dapi l'introducziun da quest gener da chatscha la pratitgeschan mintgamai mo ca. 20% da las chatschadras grischunas e dals chatschaders grischuns.

Nossa finamira:

Ademplir – cun mesiras adattadas – ils plans da prelevaziun a la chatscha en il mais da settember.

Nossa proposta:

La lescha da chatscha sto vegnir cumplettada en quel senn ch'il chantun vegn sfurzà da prender tut las pussaivladads

che stattan a disposiziun per ademplir ils plans da prelevaziun a la chatscha en il mais da settember. Da quai fan part la fixaziun d'interrupziuns adattadas da la chatscha, la prolungaziun da la chatscha auta ordinaria e.u.v., sco ch'igl è previs dapi 16 onns en l'artitgel 11 alinea 4 da la lescha da chatscha vertenta. I sto er vegnir ponderà da fixar asils da selvaschina pli pitschens e d'als spustar cun flexibilitad sco er da disturbar la selvaschina entaifer ils territoris da protecziun tras ils organs da surveglianza da chatscha durant la chatscha auta ordinaria.

Per la chatscha da tshiev èsi da fitg gronda impurtanza che la chatscha na vegnia betg terminada avant ils 30 da settember. Sco ch'i demussa la curva da las cifras da prelevaziun da tshiev en la chatscha auta s'augmentan las prelevaziuns d'in di vers la fin da settember puspè marcantamain.

Las mesiras proponidas vulan cuntanscher che las prescripziuns da prelevaziun vegnan ademplidas entaifer il mais da settember. Per quest intent ston da nov vegnir messas barrieras effizientas e definidas cleramain en la lescha.

3. Ina chatscha confurma a las prescripziuns è in'obligaziun, dentant er in dretg per las chatschadras e per ils chatschaders

Funtauna:

Art. 15 da la lescha da chatscha vertenta e revedida parzialmain

Enconuschientscha:

Tenor l'artitgel 15 da la lescha da chatscha vertenta ed er da la lescha da chatscha revedida parzialmain vegn la chatschadra u

il chatschader obligà da pratitgar ina chatscha conforma a las prescripziuns.

L'obligaziun da la chatschadra e dal chatschader da spendrar immediat selvaschina suffrenta è in dals princips elementars da la chatscha sin l'entir mund.

Nossa finamira:

La chatschadra ed il chatschader ston survegnir il dretg da spendrar immediatmain selvaschina d'ungla betg permessa ch'è malsauna u blessada e da la surdar als organs da surveglianza da chatscha. Pir uschia ademplescha la chatschadra u il chatschader sia emprima obligaziun da chatscha.

Nossa proposta:

Correspondentmain a nossa finamira sto l'artitgel 15 da la lescha chantunala da chatscha vegnir cumpletà cun in nov alineu.

Questa regulaziun na duai betg valair per epidemias d'animals sco la tschorvada da chamutschs e.u.v. Uschia vegni garanti che tar malsognas che cumparan en furma d'ina epidemia na resultan betg perdidas d'effectivs irrepairablas.

Preziadas votantas grischunas, stimads votants grischuns,

sin fundament da las enconuschientschas menziunadas qua survart arrivain nus a la conclusiun ch'i vegn dà memia pauca atenziun als interess da la selvaschina en la lescha vertenta da chatscha.

Nus recumandain perquai da refusar la preschenta revisiun parziala da la lescha da chatscha cun in **NA** e da la returnar a la regenza dal chantun Grischun per la repassar.

Il zercladur 06 Il comité da referendum

C. Ils arguments dal cussegl grond

1. Incaricas dal cussegl grond

Il cussegl grond ha incumbensà la regenza – sin fundament da pliras intervenziuns parlamentaras – d'adattar la lescha chantunala vertenta da chatscha. En il center è stads spezialmain la decriminalisaziun da la chatscha, ina concepziun pli flexibla dals temps da chatscha durant la chatscha auta sco er ina reducziun da la vegliadetgna minimala per ir a chatscha. In basegn d'agir ha il cussegl grond dentant vis er en il sector dal regal da chatscha.

Cun introducir la procedura da multas disciplinaras per simpels surpassaments dal dretg da chatscha l'onn 2004 ha pudì vegnir cuntanschida ina vasta decriminalisaziun da la chatscha. En il rom da questa revisiun parziala da la lescha chantunala da chatscha vegnan – cun introducir temps da chatscha pli flexibels durant la chatscha auta, cun sbassar la vegliadetgna minimala per ir a chatscha da 20 a 19 onns e cun utilisar en moda liada ad intent las taxas da patenta e las taxas da prelevaziun – instradadas ulteriuras novaziuns modernas. Cun quai ha la regenza ademplì materialmain tut las incaricas dadas dal cussegl grond.

2. La necessitad da la chatscha speziala

La lescha federala da chatscha ha tranter auter l'intent da mantegnair effectivs da selvaschina sauns sco er da limitar ad ina dimensiun supportabla ils donns da selvaschina en ils guads e vi da las culturas agriculas. Ils effectivs da selvaschina ston vegnir utilisads en moda persistente. Rea-

lisadas vegnan questas prescripziuns dal dretg federal en il rom da la planisaziun da la chatscha.

La finamira generala è quella da reducir ils effectivs da selvaschina adequatamain, e quai sche pussaivel durant la chatscha auta ordinaria. A cuntanscher questa finamira duai gidar la concepziun flexibla prevista da nov per la chatscha auta. Tut-tina èsi sa mussà ch'ils effectivs natirals da tschiervs e da chavriels na sa laschan betg regular mo cun la chatscha auta sulletta. Annualmain s'augmentan numnadamain quests effectivs per circa in terz. La regulaziun necessaria dals effectivs da tschiervs e da chavriels pretenda dentant ina chatscha d'atun complementara durant ils mais da november e da december. Senza questa chatscha d'atun na po il chantun betg ademplir sia obligaziun da prevegnir cunter donns da selvaschina. Cun la regulaziun fina dals effectivs da tschiervs e da chavriels la fin d'atun duain dentant vegnir utilisads ils effectivs da selvaschina sin plaun regiunal ed adattads al spazi da viver.

Sch'il project vegniss refusà, na vegniss la chatscha speziala betg abolida. En quest cas fissan anc adina decisivas las disposiziuns correspondentas dal dretg vertent. In'aboliziun senza cumpensaziun da la chatscha speziala cuntrafaschess ultra da quai al dretg federal che pretenda espressivamain in'adattaziun dals effectivs da selvaschina al spazi da viver. Perquai ha il cussegl grond stuì declerar gia l'onn 1995 ina iniziativa dal pievel correspondentia per nunvalaivla.

3. Regulaziun dals effectivs da tschiervs e da chavriels

Cun la planisaziun da la chatscha ston ins cuntanscher ina repartiziun da la selvaschina ch'è orientada a la spezia, a la vegliadetgna ed a la schlattaina. Questa finamira na po betg vegnir cuntanschida cun ina protecziun generala dals animals-mamma e dals animals giuvens. Sin la gronda part dals effectivs da tschiervs e da chavriels – numnadamain sin la selvaschina feminina e giuvna – na dastgassi betg pli vegnir fatg sufficientamain chatscha cun ina tala regulaziun. La chatscha dals animals feminins e giuvens è necessaria cunzunt per distgargiar ils quartiers d'enviern da la selvaschina. Uschiglio daventassan ils effectivs da selvaschina ina victima da las murias envernalas che cumparan periodicamain. Avant che quests animals pireschan pervi da flaivlezza e pervi da sutalimentaziun, restan els dentant anc ditg en lur quartier ch'els surexploteschon anc avant lur mort. Gist er ord vista da l'etica vegni perquai recumandà ed èsi necessari da prelevar l'atun ils animals feminins e giuvens.

Ina protecziun generala dals animals-mamma e dals animals giuvens avess dentant er grevas consequenzas per ils gauds da regions entiras. Effectivs me-mia gronds na pudessan dentant betg pli vegnir regulads en la dimensiun necessaria. Ina consequenza fissan donns da selvaschina excessivs en ils gauds e vi da las culturas agriculas. Ultra da quai stuessan las proprietarias ed ils proprietari da gaud far quint cun scursanidas considerablas da las contribuziuns da la confederaziun, sch'il chantun na pudess betg pli ademplir las prescripziuns dal dretg federal per far la planisaziun da la

chatscha. Ina protecziun generala dals animals-mamma e dals animals giuvens impussibilitass d'ademplir las incumbensas da chatscha. Perquai ha il cussegl grond stui declarar l'onn 1995 ina iniziativa dal pievel correspondententa medemamain per nunvalaivla.

4. Prelevaziun da selvaschina malsauna e blessada

En emprima lingia èn ils organs da surveglianza da chatscha responsabels per sajettar selvaschina malsauna e blessada che n'è betg permessa. Questa regulaziun è sa cumprovada. La surveglianza da chatscha dastga numnadamain er autorisar chatschadras e chatschaders da far prelevaziuns correspondentas. Mantegnair questa pratica adequata è dentant er inditgà perquai che gist selvaschina malsauna na sto betg vegnir sajettata adina. Cunzunt tar la tschorvadad da chamutschs po la prelevaziun d'in animal malsaun chaschunar agitaziun en in effectiv da selvaschina e procurar uschia per in'ulteriura derasaziun da la malsogna.

5. Concordanza cun il dretg federal

Numerusas disposiziuns dal dretg chantunal da chatscha – sco per exempel la protecziun dals animals-mamma e dals animals giuvens – ston vegnir approvas stringentamain da la confederaziun. Questa examinaziun ha purtà il resultat che las adattaziuns correspondentas da la lescha chantunala da chatscha stattan en concordanza cun il dretg federal surordinà. L'approvaziun da questas disposiziuns tras il departament federal per am-

bient, traffic, energia e comunicaziun succeda mez avrigl 2006.

D. Proposta

Il cussegl grond ha approvà cun 97 cunter 0 vuschs la revisiun proponida da la lescha da chatscha. Nus As proponin, charas conburgaisas e chars conburgais, d'acceptar quest project.

En num dal cussegl grond

Il president dal cussegl grond:

Hans Geisseler

L'actuar:

Claudio Riesen

Project da votaziun

1

Constituziun dal chantun Grischun

Midada dals 14 da zercladur 2006

Il cussegl grond dal chantun Grischun,

sa basond sin l'art. 101 da la constituziun chantunala,
suenter avair gi' invista da la missiva da la regenza dals 7 da mars 2006,

concluda:

I.

La constituziun dal chantun Grischun dals 18 da matg / 14 da settember 2003 vegn midada sco suonda:

Art. 50 al. 3

³ Uschenavant che la furma da la lescha n'è betg prescritta, pon instituts autonomns dal dretg public chantunal relaschar ordinaziuns, sch'els vegnan autorisads explicitamain da la lescha da far quai.

II.

Questa revisiun parziala è suttamessa al referendum obligatoric.

La regenza fixescha l'entrada en vigur da questa revisiun parziala.

Project da votaziun

2

Lescha davart la chatscha e la protecziun da selvaschina en il chantun Grischun (lescha chantunala da chatscha)

Midada dals 14 da favrer 2006

Il cussegl grond dal chantun Grischun,

sa basond sin l'art. 31 al. 1 da la constituziun chantunala, suenter avair gi' invista da la missiva da la regenza dals 29 d'avust 2005,

concluda:

I.

La lescha davart la chatscha e la protecziun da selvaschina en il chantun Grischun (lescha chantunala da chatscha) dals 4 da zercladur 1989 vegn midada sco suonda:

Num dal relasch

Lescha chantunala da chatscha (LCC)

Remplazzament d'expressiuns

En ils artitgels 41 (er marginala), 42, 46 alinea 3 e 50 vegn remplazzada l'expressiun "inspecturat da chatscha" tras "uffizi cumpetent".

Titel da classificaziun avant l'art. 1

I. Disposiziuns generalas

Art. 2a

Las indicaziuns davart las personas, las funcziuns e las professiuns en questa lescha sa refereschon a domaduas schlattainas, uschenavant ch'i na resulta nagut auter or dal senn da questa lescha. Egualitad da las schlattainas

Art. 4 al. 1

¹ I vegnan differenziadas las sequentas modas da chatscha: chatscha auta, chatscha da capricorns, chatscha bassa, chatscha da guetta e chatscha cun traplas.

Art. 5 al. 2 lit. a, al. 3 e 4

² Autorisà da prender ina patenta da chatscha è tgi a) che ha accumulà durant l'onn chalendar il 19avel onn da vegliadetgna ed è abel da giuditgar;

³ Il dretg da s'annunziar per la chatscha da capricorns premetta ch'il chatschader respectiv saja i almain tschintg onns a la chatscha auta grischuna. Dal rest vala l'artitgel 11 alinea 5 da questa lescha conform il senn.

⁴ La patenta da chatscha auta, da chatscha da capricorns u da chatscha bassa autorisescha er il chatschader respectiv d'ir a chatscha da guetta ed a chatscha cun traplas. Chatschaders che n'èn betg en possess d'ina patenta da chatscha auta, da chatscha da capricorns u da chatscha bassa dastgan mo ir a chatscha da guetta ed a chatscha cun traplas, sch'els han preni ina permissiun correspudenta.

Art. 6 al. 2

² Ina persuna cun dretg d'ir a chatscha po exequir il medem mument mo ina moda da chatscha.

Art. 7

¹ La consegna da la patenta da chatscha vegn refusada a personas: Motivs da refusa

a) che n'han betg adempli lur obligaziuns da mantegniment e da sustegn fixadas legalmain u uffizialmain;

b) che n'han betg pajà, malgrà admoniziuns, las taglias sin las entradas e sin la facultad ch'èn vegnidas taxadas legalmain u la taglia d'exemziun dal servetsch militar;

c) che sa chattan en l'execuziun d'in chasti u da mesiras staziunaras;

- d) che è sut avugadia, premess ch'i n'è avant maun nagina permissiun da l'avugà;
- e) che n'han betg pajà multas, custs, taxas u rembursaments da la valur ch'èn scadids, ils quals ellas han obtegni pervi da violaziuns dal dretg da chatscha commessas en il chantun u che vegnan debitads al chantun a norma da la legislaziun federala u chantunala da chatscha;
- f) che na dastgan betg posseder, acquistar u purtar armas u da las qualas las armas èn vegnidas confiscadas pervi d'ina decisiun giudiziala u uffiziala prendida sin basa da la legislaziun davart las armas;
- g) ch'èn vegnidas exclusas da la chatscha tras il departament cumpetent per avair periclità la segirezza publica.
- ² Ils motivs da refusa tenor l'alinea 1 da questa disposiziun restan en vigur fin a lur dismessa.

Art. 9 al. 1 lit. a

¹ Sco spezias permessas per la chatscha valan:

a) a la chatscha auta:

il tshiev, il chavriel, il chamutsch, il portg selvadi, la muntanella, la vulp ed il tais;

Art. 9a

Effectivs d'animals selvadis protegids dastgan vegnir regulads a norma dal dretg federal.

Spezias
protegidas

Art. 11 al. 2, 4 e 5

² Ils temps da chatscha ston vegnir fixads entaifer las sequentas periodas:

- a) chatscha auta: il mais da settember, tut en tut maximalmain 21 dis cun la pussaivladad d'interrumper la chatscha per la durada dad almain trais dis successivs;
- b) chatscha da capricorns: dal 1. fin ils 31 d'october;
- c) litera b da fin uss;
- d) litera c da fin uss.

⁴ Sch'ils plans da prelevaziun na vegnan betg ademplids durant ils temps da chatscha fixads tenor l'alinea 2 da questa disposiziun, po la regenza ordinar chatschas spezialas per regular ils effectivs da selvaschina che duran fin maximalmain ils 20 da december.

⁵ La regenza relascha las disposiziuns necessarias per realisar las chatschas spezialas. Per quest intent po ella restrenscher la valaivladad da la patenta da chatscha sin tsherts territoris, e quai sin basa dal dumber da la selvaschina che sto vegnir sajettata sco er sin basa dal territori da chatscha. Medemamain po ella limitar il dumber da patentas da chatscha.

Art. 12

Il di da la rogaziun federala, la festa grischuna d'engraziament per la raccolta (la terza dumengia d'october) sco er en il temp dals 24 fin e cun ils 26 da december è scumandada mintga chatscha.

Art. 13 al. 1 lit. a ed al. 4

¹ Las sequentas armas da chatscha dastgan vegnir duvradas:

a) per la chatscha auta e per la chatscha da capricorns: schluppets d'ina chonna senza magasin e d'in caliber da minimalmain 10,2 mm;

⁴ aboli

Art. 13a

¹ Avant il cumenzament da la chatscha sto il chatschader exercitar sia segirezza da culp e trair per regular sia arma da chatscha. La regenza po ordinar ch'il chatschader sto cumprovar ch'el haja adempli l'obligaziun da tir.

Tir da regulaziun per las armas da chatscha

² Il tir da regulaziun per las armas da chatscha sto vegnir fatg en ina chamona da tir assegnada da las vischnancas u en in auter implant da tir permess da las autoritads cumpetentas.

³ Il tir da regulaziun premetta ch'il chatschader respectiv haja fatg in'assicuranza da responsabladad tenor l'artitgel 5 alinea 2 litera c da questa lescha.

Art. 14a

Per chatschaders cun in impediment po la regenza relaschar regulaziuns excepziunalas per l'access al territori da chatscha.

Chatschaders cun in impediment

Art. 19

Uschenavant che questa lescha na dispona nagut auter, regla la regenza l'exercizi da la chatscha e relascha las disposiziuns necessarias per quai.

Exercizi da la chatscha

Art. 21

Il retgav da las taxas per la patenta e da las taxas da prelevaziun sco er da las ulteriuras entradas da la chatscha ha da cuvrir almain ils custs dals fatgs da chatscha.

Retgav dal regal da chatscha

Art. 21a

¹ La taxa per la patenta da la chatscha auta e da la chatscha bassa importa:

Taxas per la patenta

1. per burgais svizzers e per esters domiciliads che han almain dapi trais mais successivs lur domicil en il chantun Grischun:

1. chatscha auta, chatscha bassa, chatscha speziala, chatscha da guetta e chatscha cun traplas

a) chatscha auta	fr.	669.--
b) chatscha bassa	fr.	269.--

2. per burgais svizzers e per esters domiciliads senza domicil en il chantun, che han dentant gi pli baud durant almain diesch onns lur domicil en il chantun Grischun:
 - a) chatscha auta almain fr. 1'300.– e maximalmain fr. 2'000.–
 - b) chatscha bassa almain fr. 500.– e maximalmain fr. 800.–

3. per auters burgais svizzers e per esters domiciliads senza domicil en il chantun:
 - a) chatscha auta almain fr. 2'000.– e maximalmain fr. 3'500.–
 - b) chatscha bassa almain fr. 800.– e maximalmain fr. 1'500.–

4. per esters cun dimora en il chantun:
 - a) chatscha auta almain fr. 4'000.– e maximalmain fr. 6'000.–
 - b) chatscha bassa almain fr. 1'500.– e maximalmain fr. 2'500.–

5. per auters esters:
 - a) chatscha auta almain fr. 8'000.– e maximalmain fr. 13'000.–
 - b) chatscha bassa almain fr. 6'000.– e maximalmain fr. 8'000.–

6. per duvrar in chaun da chatscha:
 - a) burgais svizzers ed esters domiciliads
cun domicil en il chantun fr. 135.--
 - b) burgais svizzers ed esters
cun domicil ordaifer il chantun fr. 402.--

² Per ir a chatscha speziala ha il chatschader da pajar ina taxa per la patenta d'almain 50 francs e da maximalmain 200 francs ed ultra da quai ha el da pajar ina taxa da prelevaziun per la selvaschina d'ungla sajettata. Questa taxa da prelevaziun sto star en ina relaziun adequata cun la valor da l'animal sajettà.

³ Per ir a chatscha da guetta ed a chatscha cun traplas ha il chatschader da pajar ina taxa per la patenta da maximalmain 50 francs, sch'el n'ha betg prendì ina patenta da chatscha auta, da chatscha da capricorns u ina patenta da chatscha bassa l'onn respectiv.

Art. 21b

2. chatscha da capricorns

¹ Per ir a chatscha da capricorns ha il chatschader da pajar ina taxa per la patenta d'almain 100 francs e da maximalmain 200 francs sco er ina taxa da prelevaziun.

² La taxa da prelevaziun importa maximalmain 200 francs per ina chauracapricorn sco er per bucs d'in fin trais onns, maximalmain 400 francs per bucs da quatter e tschintg onns e maximalmain 700 francs per bucs da sis onns e passa.

Art. 21c

¹ Las taxas per la patenta e las taxas da prelevaziun tenor l'artitgel 21a alinea 1 cifra 2 fin 5, tenor l'artitgel 21a alinea 2 e 3 sco er tenor l'artitgel 21b da questa lescha vegnan fixadas da la regenza.

³ fixaziun ed adattaziun da las taxas

² Las taxas per la patenta e las taxas da prelevaziun respectivamain ils roms da las taxas fixads tenor l'artitgel 21a e tenor l'artitgel 21b da questa lescha po la regenza adattar a la chareschia.

Art. 21d

¹ Per prestaziuns da servetsch da l'uffizi competent en favur da terzas persunas po vegnir dumandada ina indemnizaziun da l'incumbensader, dal benefizià u dal chaschunader culpaivel.

Taxas per servetschs

² L'indemnizaziun vegn calculada tenor il temp impundi e tenor ils custs reals.

Art. 27 al. 2

² Surpassan ils disturbis en ils territoris nua che la selvaschina passenta l'enviern la dimensiun usitada al lieu e pregiuditgeschan quels la vita e la prosperitad da la selvaschina, pon las vischnancas limitar localmain e temporalmain il dretg d'access a quests lieus, sche l'intent da questa lescha giustifitgescha quai. Ils interess cuntraris ston vegnir resguardads cun trair quella decisium.

Art. 30

¹ Per la protecziun dals animals domestics, da las immobiglias e da las culturas da l'agricultura èsi permess als proprietaris da terren ed als fittadins da pigliar u da sajettar senza ina permissiun speziala singuls animals che fan donn. Igl è admiss da surdar quest dretg a persunas ch'èn autorisadas d'ir a chatscha.

² Animals pigliads u sajettads ston vegnir annunziads immediatamain a l'uffizi competent.

³ La regenza designescha las spezias d'animals, cunter las qualas dastgan vegnir prendidas mesiras d'agid a sasez.

Art. 31 al. 2 e 3

² Per prevegnir a donns da selvaschina po l'uffizi competent ordinar da tut temp da sajettar animals selvadis e permess per la chatscha.

³ La permissiun da sajettar animals protegids che fan donns considerabels vegn dada dal departament competent, premess ch'il dretg federal na fixescha nagut auter. Il departament po surdar questas competenzas totalmain u parzialmain a l'uffizi competent.

Examen da
qualificaziun
1. princip

Art. 36

¹ Las personas che accumpleschan l'onn chalendar almain il 18avel onn da vegliadetgna, che han adempli la prestaziun da tgira prescritta, che n'èn betg vegnidas sentenziadas a moda legalmain valaivla ils ultims trais onns pervi da maltractament d'animals intenziunà, ed envers las qualas i na dat nagins motifs da refusa tenor l'artitgel 7 da questa lescha, pon s'annunziar per l'examen da qualificaziun.

² La regenza relascha las disposiziuns necessarias per la realisaziun da l'examen da qualificaziun e fixescha tge pretensiuns ch'ils candidats ston ademplir per reussir l'examen.

³ Ella fixescha ina taxa d'examen da maximalmain 300 francs.

Art. 36a

2. excepziuns

¹ Chatschaders che han fatg – en Svizra u a l'exteriur – in examen da tir equivalent a las pretensiuns dal chantun Grischun, pon vegnir dispensads da l'examen d'armas e da tir.

² La cumprova correspondent a sto vegnir procurada dal chatschader respectiv.

Art. 44

Organs da
surveglianza

¹ La surveglianza da chatscha vegn pratigada:

- a) dal schef da l'uffizi cumpetent;
- b) dals guardiaselvaschina e dals survegliaders da pestga principals;
- c) dals survegliaders chantunals da chatscha e pestga;
- d) da la polizia chantunala;
- e) da las guardias dal parc naziunal;
- f) da las guardias federalas da cunfin, uschenavant ch'ellas èn autorisadas uffizialmain per quai.

² Il schef da l'uffizi cumpetent, ils guardiaselvaschina ed ils survegliaders da pestga principals, ils survegliaders da chatscha e pestga, las guardias dal parc naziunal e las guardias da cunfin èn organs da las autoritads da persecuziun penala. En cas da persecuziuns penalas en connex cun la chatscha e cun la pestga han els ils medems dretgs e las medemas obligaziuns sco la polizia chantunala.

³ La regenza regla las incumbensas e las cumpetenzas dals organs da surveglianza da chatscha.

Art. 48

¹ Sin fundament dal dretg chantunal privescha il derschader il chatschader dal dretg d'ir a chatscha per almain in onn e per maximalmain diesch onns, sch'il possessur da l'autorisaziun:

- a) ha maltractà sapientivament animals sco autur, provocatur u cumplici dal delict, ha laschà selvaschina sajettata sin il lieu u ha modifitgà selvaschina cun l'intenziun d'enginar;

b) ha obtegni cun rampigns ina patenta da chatscha;

c) ha commess in grev surpassament intenziunà dal dretg da chatscha.

² La privaziun dal dretg d'ir a chatscha tenor l'aleina 1 da questa disposiziun vala mo per il chantun.

Art. 55

La lescha chantunala da pestga dals 26 da november 2000 vegn midada sco suonda: Midada dal dretg
vertent

Remplazzament d'expressiuns

En ils artitgels 19 alinea 1, 21, 28 alinea 1 e 2, 32 alinea 1 e 2 (er marginala), 35 alinea 1 e 36b vegn remplazzada l'expressiun "inspecturat da pestga" tras "uffizi cumpetent".

En l'artitgel 33 alinea 1 litera a ed alinea 2 vegn remplazzada l'expressiun "inspectur da pestga" tras "schef da l'uffizi cumpetent".

II.

Questa revisiun parziala è suttamessa al referendum facultativ.

La regenza fixescha il termin da l'entrada en vigur da questa revisiun parziala.

Votar è pli simpel che quai ch'ins pensa!

Sche Vus essas absenta u absent la dumen-
gia da votaziun u sche Vus duessas esser
impedida u impedì da votar a l'urna,
avais Vus las suandantas pussaivladads
da prender part a la votaziun:

1. Votaziun anticipada

Er en Vossa vischnanca avais Vus la pus-
saivladad da votar durant almain dus
dals ultims quatter dis avant il di da vota-
ziun, u

- da votar a l'urna
u
- da consegnar il cedel da votar en ina
cuverta serrada ad in uffizi commu-
nal.

2. Votaziun per corrispondenza

- Ils documents necessaris (cuverta da
resposta, cuverta da votar) survegnis
Vus automaticamain da la vischnanca.
- La cuverta da resposta u l'attest da
votar stuais Vus **suttascriver** en mintga
cas, autramain n'è Voss cedel betg
valaivel.
- Plinavant avais Vus duas pussaivladads
da votar per corrispondenza: Vus sur-
dais la cuverta da resposta a la **posta** u
Vus mettais la cuverta en ina **chascha
da brevs da l'administraziun commu-
nala inditgada da la vischnanca**.

Vossa chanzlia communal As vegn a
responder tuttas dumondas en connex
cun la votaziun anticipada e la votaziun
per corrispondenza. Legiai per plaschair
er las publicaziuns uffizialas.